وکیل شرق

خسارات ناشی از تغییر پلاک

سعید دهقان

مهدی نیک‌پور از تهران: پلاکی که دفتر کارم آنجاست، چندی پیش بدون اعلام قبلی توسط شهرداری عوض شد و من مجبور شدم تمام سربرگ‌ها و کارت‌ویزیت‌ها و مدارکی را که با شماره پلاک قبلی داشتم از بین ببرم و یک‌سری کامل با پلاک جدید تهیه و هزینه کنم. تا اینجای کار کمی خسارت دیدم، اما اخیراً مشکل جدی‌تری برایمان ایجاد شد و آن اینکه متوجه شدیم، تعدادی از نامه‌هایی که بر حسب کار و حرفه‌مان ارسال شده بود، به شماره پلاک قبلی رفت و گم شد، در حالی که ما فکر می‌کردیم اصلاً ارسال نشده و خود به خود مراودات تجاری ما مختل شد! آیا شهرداری چنین حقی دارد که با تغییر پلاک‌ها و یا نام کوچه‌ها به این نحو به شهروندان خسارت وارد کند؟!

وکیل شرق: در اینکه تغییر شماره پلاک یا نام کوچه‌ها حق شهرداری است، شکی نیست اما بدون تردید، خساراتی را که از باب این تغییرات متوجه شهروندان می‌شود، نمی‌تواند و نباید جبران نشده باقی بماند. مسئول جبران آن نیز خود شهرداری است، چرا که این گونه اقدامات در زمره اعمال حاکمیت نیست تا شهرداری را مصون بدانیم، بلکه جزء اعمال تصدی است و خسارات ناشی از تصدیگری نیز مطابق ماده ۱۱ قانون مسئولیت مدنی می‌بایست جبران شود. به خصوص وقتی که بدانیم تغییرات مکرر در شماره پلاک‌ها یا نام کوچه و خیابان‌ها چه آثار و عواقبی دارد. تصور کنید، اگر چنین مشکلی برای یک دفتر وکالت ایجاد می‌شد - که بعید هم نیست واقع شده باشد! - چه بلایی بر سر ابلاغ اوراق قضایی و وقت‌های رسیدگی می‌آمد! چقدر حقوق موکلان این وکیل، ضایع یا مخدوش شده و یا با تاخیر مواجه می‌شد!؟ چه میزان احکام غیابی در دادگاه‌ها صادر می‌شد که اغلب از اصل حق و عدالت به دور است؟ و دیگر خساراتی که ناگفته پیداست! ضمناً اعلام قبلی و یا عدم اعلام آن برای تغییرات، شاید صرفاً اثر اخلاقی یا فرهنگی داشته باشد اما اعلام قبلی در وضعی که شما مطرح کردید، یقیناً چیزی از مسئولیت شهرداری در جبران خسارات وارده به شهروندان کم نمی‌کند.

جبر و اختیار در خرید

آقای م- الف از تهران: خانه ما در طرح شهرداری قرار گرفته، با این حال، نه شهرداری پول ملک یا جواز ساخت به ما می‌دهد و نه مشتری این ملک را از ما می‌خرد! آیا ما می‌توانیم شهرداری را مجبور به خرید این خانه کنیم؟

وکیل شرق: مطابق تبصره یک ماده واحده «قانون تعیین وضعیت املاک واقع در طرح‌های دولتی مصوب سال ۱۳۶۷» در صورتی که اجرای طرح و تملک املاک واقع در آن، به موجب برنامه زمان‌بندی مصوب، به حداقل ده سال بعد موکول شده باشد، مالکان املاک واقع در طرح از کلیه حقوق مالکانه مانند احداث یا تجدید بنا یا افزایش بنا و تعمیر و فروش اجاره و رهن و غیره برخوردارند. چنانچه ملک مورد سئوال شما، مشمول این ماده واحده است که تکلیف آن روشن است، در غیر این صورت باید برای خرید شهرداری صبر کرد، زیرا شهرداری مسئول افت قیمت در این خصوص نیست و به نظر نمی‌رسد ابزاری جهت الزام شهرداری در این مورد وجود داشته باشد.

نگاهی به قانون «حمایت از حقوق مصرف‌کننده» مصوب تیرماه سال جاری

تولیدکنندگان بزرگ فربه‌تر شوند

طاهره صرفی

لایحه «حمایت از حقوق مصرف‌کننده» که این روزها در دست نمایندگان مجلس شورای اسلامی قرار دارد، برای نخستین بار در تاریخ ۱۳۷۲/۲/۸ توسط هیات وزیران تصویب شد. لایحه‌ای با تعریف جامع و روشن از «مصرف‌کننده» و «مبنای مسئولیت تولیدکنندگان» که با حقوق روز دنیا همراهی می‌کرد. ولی پس از گذشت ۱۲ سال کلیات این لایحه با تغییراتی به ظاهر کوچک در تاریخ ۱۳۸۴/۳/۳۱ تصویب شد و در تیرماه سال جاری جزئیات آن به تصویب نهایی مجلس رسید؛ تغییراتی که شالوده لایحه را تغییر داد و در مسیری مخالف، حمایت از تولیدکننده را تحت لوای قانون حمایت از مصرف‌کننده پیش گرفته است. این لایحه پس از تصویب مجلس به شورای نگهبان ارائه شد و با نظرات و ایرادات آن شورا، در حال حاضر برای انجام تغییراتی مجدد در مجلس در دست بررسی است. به نظر می‌رسد با توجه به قوانین روز دنیا در این زمینه و تجربه کشورهای توسعه‌یافته و همچنین در نظر گرفتن مصوبه هیات وزیران، مصوبه کنونی به تامل جدی و بازنگری در دو جنبه اصلی این قانون یعنی «کسانی که این قانون قرار است از آنان حمایت کند» و «مبنای مسئولیت تولیدکنندگان» نیاز دارد. نام قانون «حمایت از حقوق مصرف‌کننده» با کسانی که این قانون اعلام کرد قرار است از آنان حمایت کند منافات دارد. طبق ماده یک کلیات مصوب ۱۳۸۴ «مصرف‌کننده هر شخص حقیقی و حقوقی است که کالا یا خدمتی را خریداری می‌کند». براساس این ماده حمایت محدود به کسانی می‌شود که کالا را خریداری می‌کنند و برخلاف نام آن مصرف‌کنندگان و استفاده‌کنندگان کالا که الزاماً ممکن است خریدار نباشند، از دایره حمایت خارج می‌شوند. مثلاً اگر پدری برای فرزندش خودرویی خریداری کند و فرزند در نتیجه عیب خودرو، دچار خسارت شود نمی‌تواند بر مبنای این قانون علیه سازندگان خودرو طرح دعوا کند. یا اگر در نتیجه سیستم معیوب برق یخچال خانگی یکی از اعضای خانواده زیان ببیند و یخچال توسط پدر خانواده خریداری شده باشد، زیان دیده از حمایت این قانون برخوردار نیست. این درحالی است که طبق قوانین کشورهای توسعه‌یافته استفاده‌کنندگان و مصرف‌کنندگان کالا حتی اگر خریدار نباشند تحت حمایت قرار می‌گیرند. در ایران نیز این موضوع در لایحه مصوب هیات وزیران در سال ۱۳۷۲ مورد توجه قرار گرفته بود. در ماده یک لایحه مذکور آمده بود: «از نظر این قانون «مصرف‌کننده» هر شخص حقیقی یا حقوقی است که کالایی را برای رفع نیاز خود و اشخاص تحت تکفل یا تحت اداره خود می‌خرد، تهیه می‌کند و یا از آن استفاده می‌کند و یا خدمتی را به این منظور مورد استفاده قرار می‌دهد.» براین اساس برای مسئول شناخته شدن تولیدکننده وجود رابطه قراردادی خرید و فروش میان تولیدکننده و زیان‌دیده شرط نبود و زیان دید اگر خریدار هم نبود و صرفاً کالا را مورد استفاده قرار داده بود تحت حمایت قرار می‌گرفت. مثلاً اگر مسافران یک اتوبوس، تاکسی یا خودروی خریداری شده توسط دیگری، در نتیجه عیب خودرو دچار خسارت می‌شدند می‌توانستند علیه سازنده خودرو طرح دعوا کرده و خسارت وارده را طلب کنند. این تغییر قانون توسط مجلس نشان از آن دارد که قانونگذار در مصوبه نهایی با حذف استفاده‌کنندگان به عنوان یک مصرف‌کننده یک گام به عقب برداشته و طیف وسیعی از مصرف‌کنندگان و استفاده‌کنندگان کالا را از حمایت خود خارج می‌کند. عقب‌گرد دیگر قانونگذار مبنای مسئولیت تولیدکنندگان بود که به جای مسئولیت محض بر نظریه تقصیر استوار شده است. طبق نظریه «مسئولیت محض» در صورت وجود عیب در کالا و ورود زیان به مصرف‌کننده نیاز به اثبات تقصیر تولیدکننده نیست و تولیدکننده مسئول شناخته شده و باید جبران زیان کند. مگر اینکه در دفاع از خود عدم مسئولیت خویش را ثابت کند ولی طبق نظریه تقصیر، مصرف‌کننده باید تقصیر تولیدکننده را اثبات کند تا بتواند خسارت وارد شده به خود را مطالبه کند. دکتر «مرتضی عادل» استادیار دانشکده حقوق و علوم سیاسی و معاون موسسه حقوق تطبیقی دانشگاه تهران با تاکید بر اینکه قرار دادن مسئولیت بر مبنای نظریه تقصیر در این قانون مانع حمایت مصرف‌کننده است، می‌گوید: «نظریه تقصیر یک بار اثباتی دارد. بار اثباتی که بر دوش مدعی قرار می‌گیرد و در نتیجه طبق این قانون به عهده خریدار قرار گرفته که باید تقصیر تولیدکننده را ثابت کند. به این ترتیب در صورت وجود عیب در کالا، تولیدکننده در گوشه امن دعوا قرار گرفته و همه مسئولیت دعوا بر عهده خریدار است تا مثلاً ثابت کند سیستم سوخت‌رسانی خودرو از ابتدا اشکال داشته است.» وی افزود: «خریدار به عنوان طرف ضعیف فراهم آوردن چنین استدلال‌هایی برایش امکان نداشته و در مقابل تولیدکننده به عنوان طرف قدرتمند علاوه بر نشستن در گوشه امن دعوا با وکلای حرفه‌ای وارد دادگاه می‌شود. به این ترتیب کفه ترازوی مصرف‌کننده و تولیدکننده که تاکنون به نفع تولیدکننده سنگین بوده با پذیرش نظریه تقصیر سنگین‌تر شده است.» هرچند نظریه تقصیر مبنای مسئولیت در دعاوی حقوقی است ولی معاون موسسه حقوق تطبیقی دانشگاه تهران تاکید می‌کند: «در حقوق غرب نیز دولت‌ها به موازات قدرت یافتن تولیدکنندگان و صاحبان صنایع و ثروت به منظور ایجاد توازن میان حقوق مصرف‌کننده و تولیدکننده، به حوزه‌های خاص وارد شده و امتیازی به طرف ضعیف‌تر یعنی مصرف‌کنندگان داده‌اند که حذف نظریه تقصیر و دادن مسئولیت محض به تولیدکنندگان یکی از آنها است.» در حقوق غرب همگام با ظهور غول‌های صنعتی، رویه قضایی با تفسیر و دستگاه‌های قانونگذاری با تدوین قوانین حمایتی مناسب به کمک مصرف‌کننده آمدند، مسیری که با نظریه تقصیر آغاز شد ولی به دلیل مشکلاتی که در اثبات تقصیر تولیدکننده وجود داشت رو به مبانی دیگر آورد تا مصرف‌کننده راحت‌تر بتواند خسارت وارده بر خود را از تولیدکننده مطالبه کند. یکی از این مبانی، مسئولیت مبتنی بر تضمین سلامت کالا بود. بدین معنا که تولیدکننده موظف بود سلامت کالا را هنگام عرضه به بازار تضمین کند تا در صورت معیوب بودن کالا به دلیل عدم رعایت این تعهد، مسئول شناخته شده و دیگر نیاز به اثبات تقصیر وی نباشد. این راه‌حل هم ایراداتی داشت. از جمله اینکه امکان شرط خلاف آن یعنی ندادن تضمین وجود داشت. در گام بعدی برای تکمیل حمایت همه جانبه از مصرف‌کننده برای تولیدکننده مسئولیت محض قائل شدند، بدین معنا که عواقب ناشی از عیب در کالا در هر شرایطی، چه تولیدکننده مقصر باشد و چه نباشد، چه تضمین داده باشد و چه نداده باشد، برعهده وی است. بدین ترتیب کشورهای توسعه‌یافته، در مبانی، از نظریه تقصیر منصرف شدند و با گذر از نظریه تضمین، مسئولیت محض را برای تولیدکننده برگزیدند. در ایران نیز در نخستین لایحه حمایت از مصرف‌کننده مصوب ۱۳۷۲ هیات دولت نگاهی جامع به این موضوع داشت. در ماده سه این لایحه آمده بود: «عرضه‌کنندگان کالا و خدمات ضامن صحت و سلامت کالا و خدمات مطابق مشخصات اعلام شده استانداردهای تدوین شده و ضوابط اعلام شده توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و دستگاه‌های ذی‌ربط بوده و باید کلیه خسارت ناشی از عیوب کالا و خدمات را جبران کنند.» مجید صرفی کارشناس ارشد حقوق خصوصی دانشگاه تهران در «طرح پژوهشی حمایت از حقوق مصرف‌کننده با نگاهی به لایحه حمایت از حقوق مصرف‌کننده مصوب ۱۳۸۴/۳/۳۱» که با همکاری جمعی از اساتید دانشگاه تهران و موسسه حقوق تطبیقی انجام می‌دهد، آورده است: براساس ماده ۳ لایحه مصوب ۱۳۷۲، هیات دولت «نظریه تضمین» سلامت کالا را به عنوان مبنای مسئولیت تولیدکننده برگزید و تولیدکننده فارغ از وجود یا عدم وجود تقصیر بر مبنای نظریه تضمین سلامت کالا، مسئول شناخته می‌شد. ولی به منظور تکمیل حمایت کامل از حقوق مصرف‌کننده و رفع ایرادات این نظریه، یعنی به دنبال جلوگیری از امکان شرط عدم تضمین از سوی تولیدکننده، لایحه مذکور در تبصره سه همین ماده پیش‌بینی کرده بود: «شرط عدم مسئولیت تضمین یا تحصیل برائت از ضمان «گارانتی» توسط عرضه‌کنندگان باطل و بلااثر است.» به این ترتیب با اینکه مبنای مسئولیت نظریه تضمین بود ولی با این تبصره ایراد نظریه رفع و به نوع مسئولیت محض (مبنای مسئولیت پذیرفته شده در کشورهای توسعه‌یافته صنعتی) تبدیل شد که حمایت جدی از مصرف‌کننده را به دنبال داشت. ولی متاسفانه این لایحه در مجلس شورای اسلامی دستخوش تغییر شد و گام به گام روبه عقب برداشت. به طوری که با تصویب کلیات لایحه مردادماه ۱۳۸۴ و تصویب نهایی در تیرماه سال جاری دوباره نظریه تقصیر جان گرفت. در ادامه این طرح تحقیقاتی که همزمان با تصویب ماده به ماده قانون حمایت از مصرف‌کننده در مجلس نگاشته شده، آمده است: «در مصوبه فعلی، تبصره ۳ ماده ۳ لایحه هیات دولت که شرط عدم ضمان را باطل و بی‌اثر می‌دانست، حذف شد و همچنین عبارت «ضامن صحت و سلامت کالا» در ماده ۳ مصوب ۱۳۷۲ به «مسئول صحت و سلامت کالا» در مصوب ۱۳۸۴ تغییر یافت. به این ترتیب شائبه نظریه تضمین منتفی شد و به تولیدکننده این توانایی را داد که در دفاع از خود اظهار کند، مسئولیت مبتنی بر نظریه تقصیر است و لذا خریدار باید مسامحه‌کاری تولیدکننده را ثابت کند.» ولی دعوا درباره مبنای مسئولیت تولیدکننده به همین جا ختم نشد و قانونگذار در لایحه نهایی که در تیرماه سال جاری در مجلس به تصویب رسید این عبارت بی‌اثر را به عنوان مبنای مسئولیت معرفی کرد که «کلیه عرضه‌کنندگان کالا «منفرداً» و «مشترکاً» به میزان تقصیر خود مسئول هستند.» در طرح تحقیقاتی مذکور در این خصوص آمده است: «قانونگذار با آوردن دو کلمه «منفرداً و مشترکاً» دامنه میزان مسئولیت تولیدکننده را تعیین کرده است. در واقع قانونگذار یک گام دیگر به عقب برداشته و بر این اساس تاکید می‌کند که تولیدکنندگان هر یک به میزان تقصیر خود مسئول هستند. به این ترتیب خریدار علاوه بر اثبات تقصیر تولیدکننده کالا، باید تقصیر دیگر عرضه‌کنندگان (مانند قطعه‌سازان) و فرآیند عرضه کالا به بازار را ثابت کند تا به میزانی که هر یک مقصر هستند خسارت وارده را جبران کنند. اثباتی که تقریباً به علت نظام پیچیده تولید و فروش کالاهای صنعتی دشوار و تمیز مقصر واقعی در میان تک‌تک تولیدکنندگان ناممکن است.» قانونی که در صد سال گذشته در حقوق کشورهای توسعه‌یافته مطرح بود ولی به دلیل ایرادات فراوان کنار گذاشته شد و امروز متاسفانه قانونگذار ما با علم به وجود مبانی، آن‌طور که در لایحه مصوب دولت در سال ۱۳۷۲ وجود داشت، گام به گام دست از حمایت مصرف‌کننده برداشته و به سوی حمایت از تولیدکننده در قالب قانون حمایت از حقوق مصرف‌کننده پیش رفته است. همان‌طور که از نام قانون پیداست، انتظار این بود که بتوان با تمسک به آن، حمایت حداکثری از حقوق مصرف‌کننده را تامین کرد. به واقع هدف از تصویب این قانون تنها اعلام چنین حقی نبوده است، چرا که این حق پیش از این توسط قوانین عام تا حدی حمایت می‌شد. بلکه منظور از تصویب این قانون ارائه ابزاری نو و ایجاد مبانی جدید حقوقی است تا جامعه حقوقی و در راس آن دستگاه قضایی بتواند با استناد به این ابزار به حمایت صریح از حقوق مصرف‌کنندگان در برابر تولیدکنندگان و عرضه‌کنندگان بزرگ کشور که فعالیت‌های آنان دارای پیچیدگی‌های بسیار بوده و از توان اقتصادی بالایی برخوردارند بپردازد. از عمده ابزاری که لازم بود قانونگذار با تصویب این قانون در اختیار جامعه حقوقی برای تامین این هدف بگذارد تسهیل امور برای مصرف‌کننده (به عنوان طرف ضعیف‌تر) در اثبات مسئولیت تولیدکنندگان (به عنوان طرف قدرتمند) بود. ایجاد مبنای مسئولیتی که مصرف‌کننده را درگیر اثبات بی‌مبالاتی تولیدکننده و همین‌طور درگیر پیچیدگی‌های موجود در طراحی کالاها، نظام تولید در کارخانه‌ها و فروش نکند، که متاسفانه این طور نشد. اگرچه در قانون موادی درخصوص تشکیل انجمن‌های حمایت از حقوق مصرف‌کننده نگاشته شده است که تا حدی موثر و رو به جلوست ولی این حرکت کند در کنار عقب‌گرد قانونگذار کم‌رنگ می‌شود و آرمان حمایت از حقوق مصرف‌کننده را دنبال نمی‌کند. به واقع روشن است که در تدوین این قانون وکلا و مشاوران حقوقی اصناف و صاحبان صنایع بزرگ به مشورت گرفته شده‌اند در حالی که مردم به عنوان مصرف‌کننده، صنف، وکیل و حقوقدان نداشتند تا در تدوین این قانون منافع آنان را در نظر گیرند. آنچه مسلم است هدف این بود که قانون مذکور از مصرف‌کننده به عنوان طرف ضعیف‌تر حمایت کند و اگر تولیدکنندگان در ایران هنوز نیاز به حمایت دارند باید تدابیری مناسب در جایی مناسب اندیشیده شود. نه اینکه قانونی تحت عنوان حمایت از حقوق مصرف‌کننده تنظیم شود ولی نتواند به نحو شایسته از نام و هدف خود دفاع کند.

خبرها

ادغام مشاوره قوه قضائیه در کانون وکلا

ایسنا: مخبر کمیسیون حقوقی و قضایی مجلس اعلام کرد برای روشن شدن وضع مشاوران و وکلای زیرنظر مرکز مشاوره قوه قضائیه، طرح تعیین تکلیف کانون وکلا و مرکز مشاوره قوه قضائیه به کمیسیون ارائه شده است. محمد دهقان اظهار داشت: در کمیسیون به این نتیجه رسیدیم طرحی را تهیه کنیم که وکلای مرکز مشاوره قوه قضائیه با کانون وکلای دادگستری ادغام شوند و از همدیگر جدایی نداشته باشند. وی افزود: در طرح اولیه آمده؛ وکلایی که از مرکز مشاوره پروانه گرفته‌اند به عنوان وکلای پایه ۲ دادگستری در کانون وکلا ادغام شوند. نماینده چناران و طرقبه تصریح کرد: هدف این است که در شور دوم زمینه‌ای برای افزایش دریافت‌کنندگان پروانه وکالت توسط حقوقدانان و کارشناسان حقوقی مهیا شود و تعداد وکلای ما به سطح مطلوبی برسند. قصد داریم در شور دوم هم تعداد وکلا را زیاد کنیم و هم از پراکندگی موجود جلوگیری کنیم تا آنها متحد شوند. وی همچنین خاطرنشان کرد: عنوان این طرح قبلاً مربوط به احیای مجدد ماده ۱۸۷ قانون برنامه سوم بود که تغییر داده شد و قرار شد که در چارچوب همان طرحی که قبلاً ارائه شده طرحی متناسب با نیاز کشور طراحی کنیم.

پاسخ قاطع به هر تعرضی به قانون کار

ایلنا: وزارت کار مخالف شکل‌گیری تشکل‌های مستقل کارگری است. پرویز احمدی‌پنجکی رئیس سابق کانون عالی شوراها دیروز در جمع روسای کانون‌های شوراهای اسلامی کار سراسر کشور در قائم‌شهر با اعلام این مطلب گفت: از پیش‌نویس اصلاحیه قانون کار چنین به نظر می‌رسد که وزارت کار قصد دارد امنیت شغلی کارگران را به خطر انداخته و سرنوشت کارگران را به کارفرمایان بسپارد، ضمن آنکه تشکل‌های کارگری مستقل حذف و نهادهای کارگری وابسته به وزارت کار شکل بگیرد. او همچنین تاکید کرد: پیش‌نویس اصلاحیه قانون کار جهت نظرخواهی به کانون‌های استانی ارسال شده و متاسفانه برخی کانون‌ها از متن آن حمایت کرده‌اند، در حالی که این پیش‌نویس جای حمایت ندارد و آینده کارگران و صنعت را تهدید می‌کند. رئیس سابق کانون عالی شوراها با اشاره به ۲۹ آبان سالروز تصویب قانون کار گفت: هرگونه تعرضی به این قانون، با واکنش جامعه بزرگ کارگری مواجه خواهد شد. او گفت: آنانی که هرازچندگاهی اصلاح قانون کار را برای اشتغال‌زایی مطرح می‌کنند حال بگویند که ظرف چند سال اخیر که کارگاه‌های کوچک از شمول قانون کار خارج شدند، چه میزان اشتغال ایجاد شده و آیا با اصلاح قانون کار، اشتغال ایجاد خواهد شد؟

مشاوره در مجتمع قضایی، برای کاهش طلاق

ایسنا: صادقی درخصوص طرح مشترک مرکز و وزارت دادگستری، در راستای دو اولویت ارتقای توانمندی زنان و تنظیم بنیان خانواده در مرکز امور زنان و خانواده در سال جاری گفت: این طرح در قالب ایجاد مراکز مشاوره در سه مجتمع قضایی خانواده است که ابتدا به صورت پایلوت در تهران اجرا می‌شود. معاون امور اجتماعی و توسعه مشارکت‌های مرکز امور زنان و خانواده تصریح کرد: فعالیت اصلی این مراکز ارائه مشاوره به زوجینی است که برای گرفتن طلاق به محاکم قضایی خانواده مراجعه می‌کنند.